«Η τέχνη ως εργαλείο στη Διοίκηση της Σχολικής Μονάδας»

Εμμανουήλ- Αθανάσιος Μήτσουρας/ athmitsouras@gmail.com

Διοίκηση Σχολικής Μονάδας

Στα πλαίσια της σύγχρονης πραγματικότητας η διοίκηση της σχολικής μονάδας αποτελεί μια πολυεπίπεδη διαδικασία. Η άσκηση της απαιτεί τη διαμόρφωση πλαισίου επικοινωνίας με πολλαπλούς αποδέκτες και την παράλληλη υιοθέτηση διαφορετικών ρόλων, απαραίτητων για την επίλυση όλων των ζητημάτων που δύναται να απασχολήσουν τον μικρόκοσμο ενός σχολείου.

Υποχρεώσεις Διευθυντή

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, προκειμένου να υλοποιήσει αποτελεσματικά το έργο του, διεκπεραιώνει παράλληλα θέματα τόσο διοικητικού όσο και παιδαγωγικού χαρακτήρα. Διαμορφώνει κατάλληλες συνθήκες επικοινωνίας- συνεργασίας με τον σύλλογο διδασκόντων, τους μαθητές, τους γονείς, τις προϊστάμενες αρχές, την τοπική κοινωνία. Σχεδιάζει, προγραμματίζει, συντονίζει, αξιολογεί και επαναπροσδιορίζει το σχέδιο υλοποίησης των στόχων του σχολείου.

Μάνατζερ ή Ηγέτης

Οι παραπάνω υποχρεώσεις καθιστούν το έργο του διευθυντή ιδιαίτερα πολύπλοκο. Από τη μία πλευρά είναι υποχρεωμένος να λειτουργεί ως μάνατζερ, διεκπεραιώνοντας έναν μεγάλο όγκο γραφειοκρατικών ευθυνών και από την άλλη οφείλει να διαχειρίζεται ενέργειες, συμπεριφορές, απαιτήσεις, συγκρούσεις με τον καλύτερο τρόπο και πάντα προς όφελος του παραγόμενου παιδαγωγικού αποτελέσματος για τους μαθητές. Σε αυτό το σημείο αναδεικνύεται ο ρόλος του διευθυντή ηγέτη.

Διευθυντής Ηγέτης

«Η ηγεσία εκλαμβάνεται ως η διαδικασία επηρεασμού των πράξεων, της συμπεριφοράς μιας μικρής ή μεγάλης τυπικής ή άτυπης ομάδας ανθρώπων από ένα άτομο (ηγέτη), με τέτοιο τρόπο ώστε εθελοντικά, πρόθυμα και με την κατάλληλη συνεργασία, να προσπαθούν να υλοποιήσουν στόχους που απορρέουν από την αποστολή της ομάδας, με την μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα» (Μπουραντάς 2002).

Ο διευθυντής ηγέτης εμπνέει με τους στόχους του, επηρεάζει με τις ενέργειές του, καθοδηγεί με το παράδειγμά του. Αντιλαμβάνεται τη δυναμική της ομάδας και την αξιοποιεί με τον πλέον κατάλληλο τρόπο. Δεν περιορίζει τον ρόλο του σε τυπικό διεκπεραιωτή της απαραίτητης γραφειοκρατίας. Αντίθετα με ενσυναίσθηση και διορατικότητα διαμορφώνει το όραμα της σχολικής μονάδας και την οδηγεί στην επίτευξη των στόχων που έχει θέσει, μέσα από αβίαστη συλλογική προσπάθεια. «Ο διευθυντής μάνατζερ κάνει τα πράγματα σωστά. Ο διευθυντής ηγέτης κάνει τα σωστά πράγματα» (Μπουραντάς 2002)

Σχολικό κλίμα

Παράλληλα βασικό μέλημα του διευθυντή είναι η οργάνωση των ενδοσχολικών σχέσεων και η δημιουργία κατάλληλου σχολικού κλίματος. «Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού σχολείου είναι και το ευνοϊκό κλίμα. Μπορούμε, επομένως, να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στο κλίμα εργασίας και στην αποδοτικότητα του σχολείου. Πραγματικά η αποτελεσματική λειτουργία μιας σχολικής μονάδας, όπως και κάθε οργανισμού, διευκολύνεται όταν υπάρχει αγαστή συνεργασία μεταξύ διευθυντή και διδακτικού προσωπικού, καλή επικοινωνία των διδασκόντων με τους μαθητές τους και φυσικά ο παράγοντας ικανοποίησης των ατομικών αναγκών των εκπαιδευτικών. Με άλλα λόγια, οι καλές διαπροσωπικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας αποκτούν βαρύνουσα σημασία και επηρεάζουν θετικά τη λειτουργία του σχολείου» (Σαΐτης, 2008).

Διοίκηση: επιστήμη και τέχνη

Έχουν αναπτυχθεί πολλές απόψεις γύρω από τη διοίκηση της σχολικής μονάδας. Μία από αυτές, όπως την παρουσιάζει ο Σαΐτης στο βιβλίο του «Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης»- 2005, υποστηρίζει ότι η διοίκηση είναι επιστήμη και τέχνη. Επιστήμη γιατί διέπεται από ορισμένες αρχές και χρησιμοποιεί επιστημονικές προσεγγίσεις και τέχνη γιατί παρέχει σε αυτούς που την ασκούν τη δυνατότητα ευελιξίας και πρωτοβουλίας.

«Τέχνη» ορισμός

Ορίζοντας την έννοια «τέχνη» μπορούμε να πούμε ότι είναι «η ανθρώπινη δραστηριότητα που στηρίζεται σε ορισμένες γνώσεις και εμπειρίες και που έχει ως σκοπό τη δημιουργία ενός πνευματικού ή τεχνικού έργου» (Πύλη για την ελληνική γλώσσα).

Η Τέχνη ως εργαλείο Διοίκησης

Αν η διοίκηση είναι τέχνη, η ίδια η τέχνη θα μπορούσε να λειτουργήσει ως υποστηρικτικό εργαλείο στη διοίκηση της σχολικής μονάδας; Ο διευθυντής ηγέτης καθορίζει το όραμα που θα κατευθύνει τη δράση του σχολείου του. Δίνοντας έντεχνο προσανατολισμό στο όραμά του, έχει στη διάθεσή του ένα ιδιαίτερα ισχυρό εργαλείο. Η τέχνη με όποια μορφή κι αν εκδηλώνεται μιλάει στο πνεύμα και την ψυχή των ανθρώπων, προσφέρει πολυδιάστατες δυνατότητες έκφρασης, δημιουργεί συνθήκες επικοινωνίας και συνεργασίας, διεγείρει τη συναισθηματική νοημοσύνη, οξύνει το καλλιτεχνικό αισθητήριο, μεταφέρει ιδέες, αξίες, μηνύματα.

Η τέχνη στα πλαίσια του Γυμνασίου

Εστιάζοντας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο πλαίσιο λειτουργίας του ημερήσιου Γυμνασίου, βρίσκουμε ποικίλες εκφάνσεις των τεχνών τόσο μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα όσο και σε πολλές άλλες δραστηριότητες- εκδηλώσεις. Τα μαθήματα της Μουσικής και των Καλλιτεχνικών προσφέρουν τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις που αφορούν στις τέχνες της Μουσικής και των Εικαστικών και να ασχοληθούν βιωματικά μαζί τους. Τα διδακτικά αντικείμενα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας καθώς και της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, υποστηρίζουν τη συστηματική μελέτη της Λογοτεχνία και της Ποίησης.

Οι θεματικές και οι υποθεματικές των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων καθώς και η μεθοδολογία της υλοποίησής τους, προσεγγίζουν τον χώρο των τεχνών και δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να εντρυφήσουν στον κόσμο τους.

Η τέχνη στα πλαίσια του Γυμνασίου

Πέρα από τα παραπάνω διδακτικά αντικείμενα που αφορούν σε συγκεκριμένες μορφές τέχνης, όλα τα μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος του Γυμνασίου, μπορούν να προσφέρουν ανάλογες γνώσεις, καθώς και ευκαιρίες βιωματικής προσέγγισης των τεχνών. Τα μαθήματα της Ιστορίας, των Θρησκευτικών, της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, της Οικιακής Οικονομίας, των Ξένων Γλωσσών βοηθούν τους μαθητές να παρακολουθήσουν την ιστορική εξέλιξη των τεχνών, να μελετήσουν την εκδήλωση καλλιτεχνικών εκφράσεων μέσα σε συγκεκριμένα ιδεολογικά καθώς και κοινωνικοπολιτικά συστήματα, να γνωρίσουν παραδοσιακές μορφές τέχνης, να ταξιδέψουν στη λογοτεχνία και την ποίηση άλλων χωρών. Το διδακτικό αντικείμενο της Τεχνολογίας επιτρέπει στους μαθητές να προσεγγίσουν τη δομή των κατασκευών και να δημιουργήσουν μακέτες, έργα τέχνης- τεχνικής. Η Πληροφορική προσφέρει άπειρες ευκαιρίες στους μαθητές να διευρύνουν τις γνώσεις τους στον συγκεκριμένο τομέα, μέσω του πλήθους των πληροφοριών, φωτογραφιών, αρχείων ήχου που μπορούν να αναζητήσουν στο διαδίκτυο, τις εικονικές περιηγήσεις σε πολιτιστικούς χώρους, τις εφαρμογές των σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων, που επιτρέπουν στους μαθητές να δημιουργήσουν τα δικά τους ψηφιακά, καλλιτεχνικά έργα. Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασχοληθούν έμπρακτα με το χορό στην παραδοσιακή του μορφή, αλλά και σε σύγχρονες εκδοχές. Τέλος τα μαθηματικά και οι φυσικές επιστήμες μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά σε δραστηριότητες καλλιτεχνικού προσανατολισμού, προσφέροντας το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο που αφορά στα θέματα του ήχου, του φωτός, της προοπτικής, της διαδοχής του μοτίβου, των ακολουθιών.

Η τέχνη στα πλαίσια του Γυμνασίου

Παράλληλα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε Προγράμματα Πολιτιστικών Θεμάτων. Στο επίπεδο του Γυμνασίου, οι εκπαιδευτικοί που αναλαμβάνουν προαιρετικά να υλοποιήσουν τα συγκεκριμένα προγράμματα, συγκροτούν πολιτιστικές ομάδες με τους μαθητές τους. Στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων οι μαθητές ασχολούνται διεξοδικά με θέματα που άπτονται των τεχνών και ευρύτερα του πολιτισμού, όπως η δημιουργία χορωδίας, θεατρικής ομάδας, εικαστικού εργαστηρίου, λέσχης ανάγνωσης.

Τέλος κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς οι μαθητές συμμετέχουν στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των εθνικών, θρησκευτικών, τοπικών γιορτών. Οι εκδηλώσεις αυτές έχουν διαθεματικό χαρακτήρα και συνδυάζουν υλικό από την ποίηση, τη λογοτεχνία, τη μουσική, τις εικαστικές τέχνες, τον κινηματογράφο.

Οφέλη έντεχνου οράματος

Ο διευθυντής ηγέτης έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει το όραμα του σχολείου του, αξιοποιώντας τη διασύνδεση του ωρολογίου προγράμματος με θέματα τέχνης και πολιτισμού. Ένα όραμα έντεχνου προσανατολισμού αποφέρει σημαντικά οφέλη στη λειτουργία της σχολικής μονάδας.

Σε σχέση με τον σκοπό του Γυμνασίου

«Σκοπός του γυμνασίου είναι να προωθήσει, μέσα στο πνεύμα του ευρύτερου σκοπού της εκπαίδευσης, την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών σε σχέση με τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις αντίστοιχες απαιτήσεις της ζωής» (νόμος 1566/85: άρθρο 5). Οι απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής χαρακτηρίζονται από συνεχείς αλλαγές. Η αδιάκοπη εξέλιξη της τεχνολογίας, η υπερπροσφορά στην πληροφορία, η λεπτομερής εξειδίκευση των γνωστικών αντικειμένων, καθιστούν το μαθητή δέκτη πολλαπλών μηνυμάτων, τα οποία οφείλει να αποκωδικοποιήσει, να επεξεργαστεί, να αφομοιώσει και παράλληλα να κρίνει μέσα από ταχύτατες διαδικασίες. Ο μαθητής, κάτω από την πίεση των παραπάνω απαιτήσεων, οφείλει να μεταλλάζει συνεχώς το εύρος των δυνατοτήτων του, πολλές φορές σε βάρος των προσωπικών επιλογών και του χρόνου του. Μια τέτοια πιεστική πρακτική απομακρύνει από τον βασικό στόχο του Γυμνασίου που αφορά στην ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή. Το σχολείο που δίνει έμφαση στις τέχνες και τις πολιτιστικές δραστηριότητες, προσφέρει στο μαθητή την ευκαιρία να καλλιεργήσει τις πνευματικές του ικανότητες, να δουλέψει τα εκφραστικά του μέσα, να γνωρίσει το συναισθηματικό του κόσμο, να αναπτύξει την προσωπικότητά του, όχι μόνο σε αντιστοιχία με τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος αλλά με βάση τα χαρακτηριστικά της ηλικίας του και τις προσωπικές του ανάγκες.

Σε σχέση με τις διδακτικές πρακτικές

Η ενασχόληση με καλλιτεχνικές, πολιτιστικές δραστηριότητες απομακρύνει από τις τυπικές μορφές διδασκαλίας και ενισχύει την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Η συμμετοχή στη σχολική χορωδία, τη θεατρική ομάδα, το εικαστικό εργαστήριο, τη λέσχη φιλαναγνωσίας, εντάσσει το μαθητή στα πλαίσια της ομάδας. «Στο ομαδοσυνεργατικό κίνημα η οργάνωση και διεξαγωγή της όλης διδακτικής διαδικασίας, στηρίζεται στη δυναμική των διαμαθητικών σχέσεων» (Ματσαγγούρας 2000:11). Ο μαθητής συνεργάζεται με τους συνομηλίκους του, κοινωνικοποιείται, αναπτύσσει αίσθημα υπευθυνότητας, και ταυτόχρονα καλλιεργεί τις καλλιτεχνικές του δεξιότητες και αξιοποιεί τα ταλέντα του. Η κοινή προσπάθεια και ο στόχος για την τελική παρουσίαση της δουλειάς τους, ενισχύει το αίσθημα ευθύνης και αναπτύσσει την ομαδικότητα των μαθητών.

Σε σχέση με το ενδοσχολικό κλίμα

Ένα όραμα που είναι προσανατολισμένο στις τέχνες και τον πολιτισμό, θέτει στόχους που μπορούν να κινητοποιήσουν άμεσα ή έμμεσα, το σύνολο των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας. Με βάση την ανάπτυξη του διδακτικό τους αντικειμένου και τις προσωπικές τους αναζητήσεις, οι εκπαιδευτικοί του σχολείου μπορούν να αναπτύξουν συμμετοχικές, συναδελφικές δραστηριότητες και συνεργασίες, και να διαμορφώσουν κουλτούρα αμοιβαίου σεβασμού και επικοινωνίας. Οι υψηλοί στόχοι απαιτούν τον επανακαθορισμό των σχέσεων μεταξύ των μελών του συλλόγου διδασκόντων, την απόρριψη παλιών συνηθειών και την εγκατάσταση νέου κώδικα επικοινωνίας, διαδικασία που χρειάζεται χρόνο και διάθεση εύρεσης συμβιβαστικών λύσεων για να πετύχει και να αποφέρει εγγυημένα καρποφόρα αποτελέσματα.

Σε σχέση με τους γονείς και την τοπική κοινωνία

Το σχολείο που αξιοποιεί τις καλλιτεχνικές του δυνατότητες και προωθεί τις τέχνες και τον πολιτισμό είναι ένα σχολείο ανοικτό στην κοινωνία. Οι γονείς των μαθητών που συγκροτούν τις πολιτιστικές ομάδες, ενημερώνονται για τις δράσεις και τις απαραίτητες εκπαιδευτικές επισκέψεις που πλαισιώνουν τα προγράμματα, συμμετέχουν έμμεσα στη διαδικασία καλύπτοντας ανάγκες υλικού εξοπλισμού, κοινωνούν το τελικό αποτέλεσμα της προσπάθειας των παιδιών τους. Παράλληλα το σχολείο αναπτύσσει συνεργασίες με φορείς που διαχειρίζονται πολιτιστικά αγαθά, οργανώνει εκπαιδευτικές δραστηριότητες εκτός σχολικού περιβάλλοντος, συμμετέχει σε συλλογικές προσπάθειες διαφύλαξης του τοπικού πολιτιστικού κεφαλαίου, δημοσιοποιεί τη δράση του.

Συμπερασματικά

Το σχολείο που αναπτύσσει συστηματικά και στοχευμένα δραστηριότητες καλλιτεχνικού περιεχομένου, είναι ένας χώρος ανήσυχος και δημιουργικός που προωθεί την επικοινωνία, τη συνεργασία, τη συλλογική προσπάθεια. Υποστηρίζει την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, διαμορφώνοντας συνθήκες έκφρασης, αμοιβαίου σεβασμού και υπευθυνότητας. Ο ρόλος της τέχνης στα πλαίσια της σχολικής πραγματικότητας δεν την καθιστά υπεύθυνη για την επίλυση όλων των προβλημάτων. Η τέχνη καλλιεργεί την αίσθηση του ωραίου και προσφέρει στα μέλη της σχολικής μονάδας τη δυνατότητα να θέσουν υψηλούς στόχους, να εργαστούν συλλογικά και να απολαύσουν το αισθητικό αποτελέσματα της κοινής τους προσπάθειας.

«Η τέχνη ξεπλένει από την ψυχή τη σκόνη της καθημερινότητας»

Πάμπλο Πικάσο

Βιβλιογραφία:

- Ματσαγγούρας Η. (2000). Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: γιατί-πως- πότε και για ποιους. Θεσσαλονίκη: Διήμερο Επιστημονικό Συμπόσιο: «Η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας- Τάσεις και εφαρμογές»
- Μπουραντάς Δ. (2002). MANATZMENT. Θεωρητικό υπόβαθρο- Σύγχρονες πρακτικές. Αθήνα: εκδόσεις Μπένου
- Σαΐτης Χ. (2005). Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης. Αθήνα: αυτοέκδοση
- Σαΐτης Χ. (2008). Οργάνωση και διοίκηση δομών εκπαίδευσης. Αθήνα: αυτοέκδοση

Δικτυογραφία:

- http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html : Η πύλη για την ελληνική γλώσσα
- https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/EPAL_N_1566_1985.pdf: Νόμος 1566/85: Δομή και λειτουργία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις
- https://www.gnomikologikon.gr: Γνωμικολογικόν